

Bulletin

SOCHNepal
FOR THE DIGNITY & HAPPINESS

A Publication of Society for Humanism (SOCH) Nepal, Issue 27, Jan-Mar 2020

Rational Society wherein every one enjoy equal dignity

आगामि नगर सभामा बूढानीलकण्ठ नगरपालिकामा सुशासन नीति पास गरीने ।

राजेन्द्र कोईराला

जनवरी २, २०२०

नगर प्रमुख उद्घब खरेलले बूढानीलकण्ठ नगरपालिकामा आगामि नगरसभा सम्ममा सुशासन नीति पास गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नु भएको छ ।

बूढानीलकण्ठ नगरपालिकामा तथा सोच नेपालको संयुक्तरूपमा आयोजनामा सुशासन नीतिको आवश्यकता बारेमा भएको छलफलमा नगरप्रमुख खरेलले उक्त प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभएको हो । कार्यक्रममा नगर प्रमुख, उप प्रमुख, निमित्त प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, सुशासन समिति, वडा अध्यक्ष, काय पालिका सदस्य, नागरिक संस्थाका पदाधिकारी सहितको उपस्थिति रहे को थियो ।

नगरपालिकाको सुशासन नीतिको मस्यौदामा भएको छलप(ल)को सहजिकरण भोला भट्टराईले गर्नुभएको थियो । छलफल पश्चात विद्यायन समितिमा थप छलफल गरी

आगामि नगर परिषदमा पास गर्ने नगर प्रमुख उद्घबप्रसाद खरेलले बताउनु भयो । उहाले सुशासन प्रबद्धनका लागि प्रविधिको प्रयोगलाई बृद्धि गर्न आवश्यक रहेको बताउनु भयो ।

बूढानीलकण्ठ नगर सुशासन समिति संयोजक शम्भु भट्टराईले निर्बाचनमा बाचा गरेको सुशासनको प्रत्याभूतिको बाचा पुरा गर्न अव ढिलो भैसकेको बताउनु भयो । नगरपालिका बनाउने जिम्मेवारी पुरा गर्न सबै जनप्रतिनिधि लाग्न आवश्यक रहेको बताउनु भयो ।

नीमित्त प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत जगन्नाथ उपाध्यायले नगरमा सुशासनका लागि नीति र नेतृत्व तथा प्रक्रिया र प्रशासनको उपर्युक्त तालमेल तथा नागरिकका गुनासोको उपयुक्त सुनुवाई गर्न सकिएमा नगरमा सुशासन प्रत्याभुत गर्न सकिने बताउनु भयो ।

बूढानीलकण्ठ नगरपालिकाका सामुदायिक विद्यालयको अध्ययन सम्पन्न

काठमाण्डौ

बूढानीलकण्ठ नगरपालिकामा गठीत सम्बाद चौतारीको अगुवाइमा नगरमा रहेका सामुदायिक विद्यालयको बस्तुस्थिति बारेमा अध्ययन सम्पन्न भएको छ ।

पारस्पारिक जबाफदेहिता परियोजना अन्तर्गत सोच नेपालको सहयोगमा बूढानीलकण्ठ नगरपालिकामा रहेका चार वटा विद्यालयमा सुचकको आधारमा अध्ययन सम्पन्न भएको हो । नगरका दुइवटा माध्यमिक र दुइवटा आधारभुत विद्यालयमा गरिएको अनुगमनमा गैसस महासंघ काठमाण्डौ शाखाका अध्यक्ष प्रदिप डंगोल तथा उपाध्यक्ष रत्न उप्रेती सहित नगर शिक्षक संगठन लगायतको सहभागितामा अध्ययन सम्पन्न भएको हो ।

अध्ययन गरीएका विद्यालयहरुमा बूढानीलकण्ठ माध्यमिक विद्यालय, यज्ञमती माध्यमिक विद्यालय, बालकुमारी आधारभुत विद्यालय तथा श्री राम आधारभूत विद्यालय रहेका छन् ।

सोच नेपालले गर्यो दलीत मुसहर बस्तीमा न्यानो कम्बल वितरण

महोत्तरी,

१६ पुष २०७६

महोत्तरीको पशुपतिनगरको दलित बस्तीमा शितलहरका कारण समस्यामा परेका जेष्ठ नागरिक तथा बालबालिकाका लागि सोच नेपालले न्यानो कम्बल वितरण गरेको छ ।

ग्रोइङ्ग नेपाल इनिसिएटिभ (GNF) अष्ट्रेलिया तथा समाजसेवी राज थापाको व्यक्तिगत सहयोगमा बर्दिबास नगर पालिका वडा नं.९ को समन्वयमा पशुपतिनगरका दलित मुसहर बस्तिका १२० परिवारलाई कम्बल वितरण गरीएको हो । कम्बल वितरण कार्यको संयोजन कुरिती अन्त्य समाज महोत्तरीकी जिल्ला प्रतिनिधि उर्मिला काकी तथा स्थानिय समाजसेवी भिम बहादुर आलमगरले गर्नु भएको थियो ।

शितलहरका कारण जेष्ठ नागरिक र बालबालिका बढी प्रभावित हुने गरेको र गरीविका कारण न्यानो कपडा समेत किन्न नसक्ने अवस्थाका परिवारलाई कम्बल वितरण गरिएको सोच नेपाललका कार्यकारी निर्देशक उत्तम निरौलाले बताउनु भयो ।

सितलहरका कारण तराइका जिल्लामा बर्षेनी कैयौं व्यक्तिको ज्यान जाने गरेका घटना सार्वजनिक भइरहेका छन् ।

लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणका लागि काठमाण्डौं जिल्लाका जन प्रतिनिधि तथा कर्मचारिको साभा प्रतिबद्धता

२७ जनवरी २०२०

काठमाण्डौं

काठमाण्डौं जिल्लाका स्थानिय तहमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरणका लागि स्थानिय तहका उप प्रमुख सहितका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारिले साभा प्रतिबद्धता जनाएका छन्।

जिल्ला समन्वय समिति काठमाण्डौंको आयोजना तथा सोच नेपाल र ओरेक नेपालको सहयोगमा भएको स्थानिय तहमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण सम्बन्धमा स्थानिय तहका पदाधिकारी, कर्मचारि तथा नागरि

क समाज सहितको छलफल काय कममा उत्त साभा प्रतिबद्धता जनाएका हुन्।

साभा प्रतिबद्धतामा स्थानिय तहमा नीति निर्माण, योजना तर्जुमा र कार्यन्वयन प्रक्रियामा लक्षित बर्गको अर्थपुण

सहभागिता सुनिश्चित गरिने, विकास प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता बढाउने, लैंगिक उत्तरदायी बजेट प्रणालिको विकास गर्ने, पछाडि पारिएका विपन्न समुदाय तथा महिलाको

आर्थिक सशक्तिकरणका लागि विशेष जीविकोपार्जनका कार्यक्रमहरु प्राथमिकताका साथ संचालन गर्ने, लैंगिक हिंसा र सामाजिक विभेदको अवस्थालाई न्युनिकरण गर्न सचेतनामुलक कार्यक्रम प्राथमिकताका साथ संचालन गर्ने, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा शोषण र भेदभावको अन्त्य गरि निरोधात्मक तथा संरक्षयात्मक उपायहरु अवलम्बन गर्ने, हरेक स्थानिय तहमा लैंगिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना गर्ने, हरेक स्थानिय तहमा गर्भवति सुत्केरी महिलाका लागि आरम तथा स्तनपान कक्षको व्यवस्था गर्ने लगायत रहेका छन्।

कार्यक्रमको समुद्घाटन गर्दै जिल्ला समन्वय समिति काठमाण्डौं प्रमुख शिवसुन्दर राजबैद्यले सामाजिक र आधिकारिक रूपले पछाडि पारिएका बर्गको हितलाई ध्यानमा राखेर स्थानिय तहले काम गर्नु पर्ने बताउनु भयो। अहिले अधिकांश स्थानिय तहको उप प्रमुखको रूपमा महिलाहरु रहेकोले आफ्नो क्षमता विकास गरेर आगामि दिनमा प्रमुखमा दावेदारी गर्न आवश्यक रहेको बताउनु भयो।

जिसस उपप्रमुख सरिता दाहालले स्थानिय तहमा उपप्रमुखले क्षमता विकास गर्दै लैंगिक समानता तथा सामाजिक आर्थिक रूपले पछाडि पारिएका बर्गको अधिकार स्थापित गर्न स्थानिय तहका हरेक क्रियाकलापमा समान पहुँचको लागि लाग्नुपर्ने बताउनु भयो।

काठमाण्डौं महानगरपालिका उपप्रमुख हरिप्रभा खड्गीले महिलाले राज्यका हरेक तहमा हस्तक्षेप गर्न आवश्यक रहे को महिलाले आफु रहेका राजनैतिक दलमा आवाज उठाउन आवश्यक रहेको बताउनु भयो। अहिले ९८ प्रतिशत महिला स्थानिय तहको उपप्रमुखमा महिला र भोलिका दिनमा ५० प्रतिशत स्थानिय तहको

कार्यक्रममा राष्ट्रिय सूचना आयोगका पुर्व आयुक्त यसोदा तिम्सिनाले महिला अधिकार, सुचनाको हक र स्थानिय तहको अधिकार सम्बन्धमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका उपसचिव बाबुराम भुषालले नेपालमा सामाजिक समावेशीकरण र लैगिक उत्तरदायि शासन प्रणाली नीति कानून र संस्थागत व्यवस्था विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । त्यस्तै ओरेक नेपालकी संजिता तिम्सिनाले महिला हिंसा सम्बन्धमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

गैर सरकारी संस्था महासंघ काठमाण्डौंका उपाध्यक्ष रत्न उप्रेतीले सामाजिक संस्कारमा जकडिएको समाज बदल्न जनप्रतिनिधि, कर्मचारि तथा नागरिक समाज सबैको साभा अभियान आवश्यक रहेको बताउनु भयो, गैर सरकारी संस्था भित्र पनि लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका क्षेत्रमा काम गर्ने संस्था हरुको साभा अभियानको निमित्त महासंघ समन्वय गर्न इच्छुक रहेको त्यसले मात्र सबै नागरिकको अधिकार स्थापित भई, शुसासन कायम गर्न सकिने धारणा राख्नुभयो ।

दर्शन र मानववादको बैज्ञानिकता विषयक छलफल कार्यक्रम

१४ फेब्रुअरी २०२०

दर्शन र मानववादको बैज्ञानिकता विषयक छलफल कार्यक्रम ललितपुरमा सम्पन्न भएको छ । त्रिभुवन विश्वविद्यालय विज्ञान तथा प्रविधि अध्ययन संस्थानको आयोजना तथा सोच नेपाल र रिसोर्सेज हिमालय पाउण्डेसनको समन्वयमा उक्त कार्यक्रम सम्पन्न भएको हो । कार्यक्रममा त्रिभुवन विश्वविद्यालय विज्ञान तथा प्रविधि संकायमा विद्याबारिधि तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीकोहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रममा सहभागिहरुले निम्नानुसार भनाइ राख्नु भएको थियो

बालकृष्ण श्रेष्ठ : अध्यक्ष- सोच नेपाल

इस्वर मरिसक्यो पुस्तक मैले अनुवाद गरेको पुस्तकको आसय भनेको माक्सबादको बैज्ञानिक द्वन्दात्तमक भौतिकबाद आएपछि इश्वरिय सत्तामा ठुलो चुनौति आयो, डार्बिनको विकासबादी सिद्धान्त, माक्स र एंगेल्सको बैज्ञानिक द्वन्दात्तमक भौतिकबाद र त्यसपछि फ्रायडको मनोबिज्ञानबाद का कारणले गर्दा खडा भएको इश्वरिय सत्ता मरिसक्यो त्यो विचार मरिसक्यो त्यो विचारको अब कुनै आवश्यकता छैन । इश्वरले मान्छे बनाएको हैन मान्छेले इश्वर बनाएको हो । इश्वर त्यति भोका छन् र हामिले ८४ ब्यञ्जन भोजन खुवाउनु पर्ने, इश्वर त्यति गरिब छन् र पैसा चढाउनु पर्ने इश्वर प्रसंसाको त्यति भोको छन् र हामिले भजन किर्तन गर्न पर्ने । त्यसैले नबुझी धर्म 'को पछाडि नलागौ बुझेर लागौ बैज्ञानिक चिन्तनका विकास लागौ । बैज्ञानिक चेतनाको विकास गरौ ।

विष्णु प्रभात : लेखक साहित्यकार

बिज्ञान र दर्शन दुबैले सत्यको अन्वेषण गर्दैन । तर दुबै एकै होईन । अठारौ सताब्दी सम्म दर्शन भित्रै बिज्ञान थियो । पछि बिज्ञान र दर्शनलाई फरक रूपले अध्ययन हुन थाल्यो । समाजमा बोन दर्शन, साक्त दर्शन, शैब दर्शन, ब्रह्म दर्शन, साख्य दर्शन र बुद्ध दर्शन क्रमैसंग विकास भएका दर्शन हुन् ।

बैज्ञानिक दर्शन सत्यमा आधारित हुन्छ, यो मानविय हुन्छ । बिज्ञानमा आधारित हुन्छ । तर धर्म अज्ञानमा आधारित हुन्छ, विश्वासमा आधारित हुन्छ । मानेपछि धर्म भयो । तर विज्ञानले सत्यलाई पनि अन्वेषण गर्दै प्रमाणीत गर्दै र गतिशिल हुन्छ ।

द्वन्द्वरहित समाज बैज्ञानिक दर्शनको आधारमा सम्भव छ । बुद्धका अष्टांग मार्ग बैज्ञानिक छन् । बैज्ञानिक दृष्टीको ण हुनु पर्यो जसले ठिक ढंगले विश्लेषण गर्न सक्दछ ।

डा.रमेश कान्त अधिकारी

बैज्ञानिक हरुमानै बैज्ञानिक दृष्टिकोणको अभाव छ । कुनै पनि चिकित्सकिय अभ्यासको क्रममा मानवहितलाई

‘ केद्रमा राखिन्छ, जस्तो १२ हप्ता सम्मको गर्भ पतन गराउन पाइने अभ्यासलाई यसमा लिन सकिन्छ ।

डा. दिनेश भुजु

डाक्टर तथा वैज्ञानिक जो विज्ञानमा विश्वास गर्दून तिनिहरूनै आस्तिक छन्, धर्ममा देवतामा विश्वास गर्दून अनि सामान्य मानिस भन विश्वास गर्न बाध्य हुन्छ ।

सम्पादकीय : विभेदको जगजगी

छुवाछूत प्रथा मानसिक रोग हो । र मानवता माथि प्रहार पनि । छुवाछूत दलितले मात्र भाग्नु गरेको समस्या भने पक्कै होइन । विभेद हरेक रिवारमा छ । हरेक महिलाहरु महिनावारीको समय महिनामा ४ दिन अछुत भएर बस्ने विभेद र अन्तरजातिय विबाह गर्दा कथित माथिल्लो जातले तल्लो भनिने जातमा गर्ने विभेद, ब्रतबन्ध नगरुन्जेल चुलामा जान नपाउने विभेद आदी रहेका छन् । यस प्रकारका विभेदले मानिस दैनिक जनजिवन कष्टकर पारेको छ । तर स्थायि रूपले रूपले हुने विभेदले दलितलाई मानव भएर निस्फिकि जिउने बातावरण नरहेको विभिन्न घटनाबाट स्पष्ट हुन्छ ।

नेपाल २०६३ सालमा छुवाछूत मुक्त राष्ट्र घोषणा भयो, २०६८ सालमा जातीय छुवाछूत ऐन बन्यो त्यसको आवश्यक संसोधन भयो । संविधानको जात, धर्म, लिङ्गका आधारमा कुनै भेदभाव गर्न नहुने व्यवस्था छ । दलितका सवालहरुलाई संविधानमा सम्बोधन गरिएको छ, तर कार्यान्वयन गर्न सकिएको छैन । कानुनी रूपमा ने पालले उल्लेखनीय उपलब्धी हासिल गरेको छ । कागजी रूपमा मात्र अन्त्य भएको र व्यवहारमा हट्टन सकेको छैन । अहिले पनि छुवाछूतले गर्दा घट्टने हत्या र हिंसाले मान्छेको रूपमा बाच्न पाउने बातावरण सृजना नभएको स्पष्ट पार्दछ ।

धर्मले छुवाछूतको उत्पति तथा प्रबद्धन गरेको हुनाले छुवाछूत अन्तका लागि धर्म गुरु परिचालन गर्न जरुरी छ । धर्मगुरुले नै जातको उत्पती र संस्थागत गर्ने कार्य गरेको हुनाले यसको अन्तका लागि पनि उनीहरुले नै र चनात्मक भूमिका खेल्नु अहिलेको आवश्यकता हो ।

दलित आयोगको कार्यकाल सकिए पनि लामो समय देखि राष्ट्रिय दलित आयोगमा नियुक्ति हुन नसकदा छुवाछूतका पीडितहरुले न्यायबाट बच्चित रहेका छन् । तसर्थ दलित आयोगलाई यथाशिघ्र पूर्णता दिन अपरिहाय छ । यसमा राज्य सम्बेदनसिल हुन जरुरी छ ।

गाउँपालिकाको शिक्षा ऐनमा एक विद्यालय एक प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्था गर्न सुझाव

एक माद्यमिक विद्यालय एक प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्था गर्न सरोकारवालाहरुले गाउँपालिकालाई सुझाव दिएका छन् । मोलुड गाउँपालिकाले जारी गर्न लागेको शिक्षा विद्ययकमा (माघ ६, २०७६) छलफल गर्दै सरोकारवालाहरुले यस्तो बताएका हुन् ।

छलफलमा सहभागी हुदै नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक महासंघका केन्द्रिय उपमहासचिव कुल प्रसाद खतिवडाले प्राविधिक शिक्षासँगै सामुदायीक विद्यालयमा व्यवस्थापन समिति गठन गर्दा राजनीतिक हस्तक्षेप नहुने गरि व्यवस्था हुनु पने बताउनु भयो । मोलुड गाउँपालिकाका सामुदायीक माद्यमिक विद्यालयहरु रहेको ठाँउ विभिन्न विविधता युक्त वस्तुगत स्थानको आधारमा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था नै शिक्षा ऐनमा समावेश गर्न सुझाव दिनुभयो ।

भौगोलिक अवस्था हेरेर प्रत्येक माद्यमिक विद्यालयमा एक-एक वटा प्राविधिक शिक्षालय अध्यापन गराउने गरि शिक्षा ऐनमा व्यवस्था गर्न खतिवडाको सुझाव थियो । यसलाई कार्यान्वयन गर्न सके प्राविधिक शिक्षा अध्ययनका लागि गाउँपालिकाबाट विद्यार्थी बाहिर जानु नपर्ने र प्राविधिक शिक्षाको नाममा हुने अध्ययन खर्च पालिकामा नै सदुपयोग जसले विद्यालय तथा पालिकालाई प्रत्यक्ष फाइदा हुने खतिवडाको भनाई थियो ।

गुरुकुल मावि जलजलेका प्रधानाध्यापक फडिन्द्र प्रसाद अधिकारीले विद्यालयमा सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित गराउन सामुदायीक विद्यालयहरूले नसकेको बताउनु भयो । परीक्षालाई मर्यादित बनाउन नसकदा मेहनत गरेर पढाउने र विद्यार्थी उत्तिर्ण प्रतिशत विश्लेषण गर्दा शिक्षकहरूमा नैराश्यता सृजना भएको बताउनु भयो । मेहनत गर्ने शिक्षक र विद्यालयलाई प्रोत्साहन गर्न परीक्षा सञ्चालन प्रणालीलाई कडाईका साथ सञ्चालन गर्ने व्यवस्था शिक्षा ऐनमा नै व्यवस्था गर्न सुझाव दिनु भयो ।

सहभागीहरूले मोलुड गाउँपालिकाले शिक्षा ऐन जारी गर्दा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको आवधिक निर्वाचन, विद्यार्थीहरूको बार्षिक २ पटक स्वास्थ्य जाँचको सुनिश्चितताका लागि ऐनमा नै व्यवस्था गर्न समेत सुझाव दिएका थिए ।

सहभागीहरूले मोलुड गाउँपालिकाले जारी गर्न लागेको सुशासन नीति र कार्यविधी तत्काल ल्याउनुपर्ने बताएका थिए । केही विद्यालयमा प्राविधिक कर्मचारी र प्रबिधीको अभावका कारण समस्या भएकोले केही विद्यालयहरू ले सामाजिक परीक्षण, लेखापरीक्षण र विद्यालय सुधार योजना भरेर नवुझाएकोले यसले गुणस्तरीय शिक्षामा असर पारेको हुनाले यसका सुनिश्चितताका लागि ऐनमा नै व्यवस्था गरेर अगाडी बढ्नु पर्ने सहभागीहरूले जोड दिएका थिए ।

मोलुड गापाको सामाजिक विकास समितिको सभापति प्रदिप कुमार बानियाले विद्यालय शान्ति क्षेत्र भैक्न पनि विद्यालयमा प्रचुर मात्रामा राजनीति हुने गरेको कारण विद्यालयको पठनपाठनमा समेत प्रत्यक्ष असर गर्ने गरेकोले त्यसलाई निषेध गर्ने गरी गाउँपालिकाले शिक्षा ऐन जारि गर्ने बताउनु भयो । शिक्षाको गुणस्तरलाई सुधार गर्ने नै हो भने परीक्षा प्रणाली सुधार हुनुपर्ने भन्दै शिक्षा ऐन निर्माण भए पछि त्यसैलाई टेकेर आवश्यकता अनुसारका शिक्षकको समायोजन गर्ने पनि सभापति बानियाले बताउनु भएको थियो ।

छलफल क्रममा उठेका विषयलाई सम्बोधन गर्दै गाउँपालिका प्रमुख मणिराज राईले पालिकाले जारी गरेको शिक्षा नियमावलीले मात्रै कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त नरहेको बताउनु भयो । संघिय सरकार र प्रदेश सरकारले पनि शिक्षा ऐन जारी नगर्दा पालिकाले शिक्षा ऐन समयमै जारी गर्न समस्या भएको गाउँपालिका अध्यक्ष राईको तर्क थियो । समस्याका बाबजुद पनि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा कार्यविधी २०७४ लाई टेकेर गाउँपालिकाले शिक्षा ऐन ल्याउन लागेको बताउनु भयो । शिक्षा ऐनको ड्राइटका बारेमा छलफलको कार्यक्रमहरू जारी नै रहेकोले ड्राइटलाई थप अध्ययन गरी आवश्यक थपघट गर्नुपर्ने देखिएमा पालिकालाई सुझाव दिन गाउँपालिका अध्यक्ष राईले आग्रह गर्नुभयो ।

छलफल कार्यक्रममा गाउँपालिकाका अध्यक्ष मणिराज राई, उपाध्यक्ष हेम कुमारी तामाङ, नमुना माविका प्रधानाध्यापक कुल प्रसाद खतिवडा, सामाजिक विकास समितिका सभापति प्रदिप कुमार बानिया एवम् सहभागी भएका बडा अध्यक्षहरूले समेत आँनो विचार राख्नु भएको थियो । मोलुड गाउँपालिकाको नमुना माद्यामिक विद्यालय बरुणेश्वरमा सोच नेपाल र मोलुड गाउँपालिकाको शिक्षा शाखाको संयुक्त आयोजनामा छलफल कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो ।

विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षण गराउन शिक्षा शाखालाई साझेदारी मञ्चको निर्देशन

ओखलदुङ्गा । चिशंखुगढीको साझेदारी मञ्चको बैठकले विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षणको व्यवस्था गराउन शिक्षा शाखालाई निर्देशन दिएको छ । साझेदारी मञ्चको फागुन १२, २०७६ गते बसेको बैठकले पालिकाको शिक्षा शाखाका प्रमुख एकराज कटवाललाई यस्तो निर्देशन दिएको हो ।

बैठकमा छलफलको क्रममा चिशंखुगढी गाउँपालिका बडा नं. ६ का बडा अध्यक्ष कृष्ण बहादुर क्याप्छाकी मगर

ले सामुदायीक विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुको स्वास्थ्यको कारणले पनि गुणस्तरमा कमी आएको हुन सक्ने बताउनु भएको थियो । गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन तथा नियमावली जारी गर्दा समेत सामुदायीक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको शैक्षिक गुणस्तरमा प्रभाव पार्ने विद्यार्थीको स्वास्थ्य समेत भएकोले विद्यार्थीको कमितमा वार्षिक २ पटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्नु पर्दछ भन्ने छुटेकोले थप गर्नुपर्ने बताउनु भयो ।

बडामा रहेको स्थानीइ सभाको बैठकमा समेत यस विषयमा कुरा उठान भएकोले गाउँपालिकाले नै निर्णय गरि शिक्षा र स्वास्थ्य शाखा मार्फत विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षण हुनु पर्ने वडा अध्यक्ष मगरले बताउनु भएको थियो । बैठकमा सहभागीहरुले सामुदायीक विद्यालयको गुणस्तर सम्बन्धि निर्देशिकामा सामुदायीक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको वार्षिक कमितमा दुईपटक स्वास्थ्य परीक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्था भएपनि त्यसको कार्यान्वयन नभएको बताएका थिए ।

विद्यालयमा अध्ययनका लागि आउने विद्यार्थीहरुको स्वास्थ्यको कारणले पनि शैक्षिक गुणस्तरमा प्रभाव पार्न सक्ने भन्दै विद्यार्थीको स्वास्थ्य परीक्षणको व्यवस्था गर्न शिक्षा शाखालाई निर्देशन दिएको बैठकमा सहभागी वडा नं. १ का वडा अध्यक्ष उपक कटवालले जानकारी दिनुभयो । बैठकमा गाउँपालिकाले चाडै लैङ्गिक नीति र सुशासन ऐन वा कार्यविधी समेत पास गर्ने गरि छलफल भएको वडा अध्यक्ष कटवालले जानकारी दिनुभयो ।

भुस्याहा कुकुर नियन्त्रण गर्न नगरप्रमुख श्रेष्ठलाई नागरिक समाजको ध्यानाकर्षण पत्र

ओखलढुङ्गा । जिल्लामा कृयाशिल नागरिक समाज संस्थाका प्रतिनिधीहरुले सिद्धिचरण नगरपालिकाका प्रमुख मो हन कुमार श्रेष्ठलाई ध्यानाकर्षणपत्र बुझाएका छन् । ओखलढुङ्गामा रहेका भुस्याहा कुकुरले कृषकको पशुचौ पायालाई क्षति गरेको भन्दै कुकुरको नियन्त्रण र आवश्यक क्षतिपूर्तिको व्यवस्थाको माग गर्दै फागुन १५, २०७६ गते नागरिक समाज संस्थाहरुले नगरपालिकाका प्रमुख श्रेष्ठलाई ध्यानाकर्षण पत्र बुझाएका हुन ।

फागुन १४, २०७६ गते बसेको जिल्ला पैरवी सञ्जालको बैठकमा सहभागीहरुले जिल्ला सदरमुकाम आसपासका क्षेत्रमा भुस्याहा कुकुरको आतंक बढेकोले त्यस विषयमा पैरवी सञ्जालको तर्फवाट समेत ध्यान दिनुपने सहभागीहरुले बताएका थिए । भुस्याहा कुकुरहरुले बजारमा साँझ विहान एक्स्ट्रा हिड्डा आक्रमण गर्न खोज्ने तथा कृषकहरु घरमा नभएको मौकापारी गोठमा गई खसी, बाखा, पाडा, बाढालाई टोकेर मार्ने गरेको बैठकका सहभागी सदस्यहरुले बताएका थिए ।

बैठकमा छलफलका क्रममा कृषक एक्टले केही पनि गर्न नसक्ने र कुकुर नियन्त्रण तथा क्षति भएका कृषकहरुलाई आवश्यक क्षतिपूर्तिको व्यवस्थाका लागि नगरपालिकाको ध्यानाकर्षण गराउने जिल्ला पैरवी सञ्जालको बैठकले निर्णय गरेको थियो । बैठकको निर्णय अनुसार नागरिक समाज संस्थाको तर्फवाट साथै गैरीगाउँ साभाबोली रेडियो श्रोता समूहको तर्फवाट छुट्टा छुट्टै ध्यानाकर्षण पत्र नगरपालिका प्रमुख श्रेष्ठलाई बुझाईएको ओखलढुङ्गाका सामुदायीक सञ्चारकर्मी सरस्वती वानियाले बताईन् ।

ध्यानाकर्षण पत्र बुझ्दै नगर प्रमुख श्रेष्ठले कृषकहरुले पनि आना पशुचौपायालाई सके सम्म सुरक्षित राख्न अनुरोध गर्नु भएको थियो । क्षति व्यहोरेका कृषकहरुका लागि नगरपालिकाले कुनै राहत प्याकेज तत्काल दिन नसक्ने जानकारी गराउदै कुकुर नियन्त्रणका लागि आवश्यक कार्वाही अगाडी बढाउन नगरपालिकाको पशु सेवा शाखालाई निर्देशन दिनु भएको थियो । कुकुरको अनियन्त्रित भिड बढेकोले त्यसको नियन्त्रणका लागि उनीहरुलाई समातेर अन्तै लगेर व्यवस्थापन गर्ने वा भ्यासेक्टोमी गरेर छाडि दिने भन्ने विषयमा चाडै जिल्ला प्रशासन कायालय र जिल्ला पशुसेवा कार्यालयसँगको टिम विच बैठक बसेर अगाडी बढ्ने प्रतिबद्धता समेत जनाउनु भएको थियो ।

बर्तमान समयमा दलितका सवाल तथा भावी कार्यदिशा विमर्श गोष्ठी सम्पन्न ।

बर्तमान समयमा दलीलतका सवाल तथा भावी कार्यदिशा विषयक विमर्श गोष्ठी काठमाण्डौमा सम्पन्न भएको छ । मानवादी समाज (सोच) ने पालसंगको सहकार्यमा छुवाछूत विरुद्धको अन्तर्राष्ट्रिय संजाल (Global Alliance Against Untouchability) GAAU)को आयोजनामा भएको कार्यक्रममा छुवाछूत विरुद्धका अभियान्ता, नागरिक अधिकारकर्मी, दलित अगुवा लगायतको उपस्थिति र हेको थियो ।

कार्यक्रममा बक्ताले निम्न बमोजिम भनाइ राख्नु भएको थियो ।

सिताराम परियारः पुर्व सदस्य सचिव, दलित आयोग, तथा GAAU संयोजक

नेपालमा नयाँ संविधान बने पछि दलितको अवस्था कस्तो भयो संविधानमा दलितहरूलाई कस्ता अधिकार दिइएको छ ? आजसम्म राज्यले दलितहरूलाई जुन किसिमले पछाडि पारिहेको छ । यसलाई नया ढंगबाट कसरी अगाडि बढाउन सकिन्छ भन्ने उद्देश्यले यो गोष्ठी आयोजना गरिएको हो । दलितका आवाज राज्यले पनि कम सुनेको अवस्थामा यी सवालहरूलाई अन्तर्राष्ट्रियकरण गर्नको लागि हामीले यो संजाल निर्माण गरेका है ।

दलितका सवालहरूलाई संविधानमा सम्बोधन गरिएको छ, तर कार्यान्वयन गर्न सकिएको छैन । राज्यका अंगमा दलितहरूका प्रतिनिधित्व के कस्तो छ ? यी विषयमा पनि हामीले बोल्न जरुरी छ । अहिले पनि जातीय विभेदका घटना सार्वजनिक भइरहेका छन् । दलित आयोगमा पदाधिकारी पुर्ति गर्न सकिएको छैन । समावशी समानुपातिक प्रतिनिधित्वका आधारमा राज्यको हरेक अंगमा दलितहरूको प्रतिनिधित्व भएको छ कि छैन ? जति सक्दो चाडो र आष्ट्रिय दलित आयोगमा पदाधिकारी विहिनतालाई अन्त्य गर्नु पर्छ ।

देशलाई आवश्यकता परेको बेलामा राज्य एकिकरण देखि पछिल्लो परिवर्तन सम्म दलितहरूले योगदान दिएका छन् । देशलाई आत्मनिर्भर बनाउने क्रममा दलितको ठुलो योगदान छ । तथापी दोश्रो दर्जाको रूपमा बाच्न परेको छ । जातीय विभेद आजको समयको ठुलो बिभेद हो । कागजी रूपमा मात्र अन्त्य भएको र भएका कानूनको कायन्वयन गर्न सकिएको छैन । भावी दिनमा मान्छेले मान्छेको रूपमा बाच्न पाउने वातावरण बनाउन आवश्यक छ ।

मानीसले जात थाहा पाउने वित्तीकै गर्ने व्यवहारमा परिवर्तन हुन्छ । योग्यता दक्षताको मतलब हुदैन । जातीय विभेदका घटना बारेमा राज्यले तुरन्त एक्सन लिने र कारबाहिको दायरामा ल्याउन सकियो भने केहि हदसम्म जातीय विभेदका घटना कम हुन सक्छन् । अहिले पनि अन्तजातिय विभेदको कारणले मारिएका अजित मिजारको शब टिचिङ्ग हस्पिटलमा छ पीडितले न्याय पाउन सकेका छैन, हत्याराहरु खुलेआम हिडिरहेको अवस्था छ ।

त्यस्तै मलमुत्र खुवाएर हत्या गरिएकी लक्ष्म परियारको जिल्ला अदालतले सफाई दियो पछि उच्च अदालतमा आएर तीन वर्षको सजाय भएको छ । राज्यले चाहने हो भने यस किसिमका घटनाका दोशिलाई कारबाहि गन्न सक्छ । यस तर्फ राज्यको ध्यान जाओस् ।

उत्तम निरौला : निर्देशक - सोच नेपाल

कोरोना भाइरस भन्दा गहिरो भाइरस जस्तै हामीले छुवाछूत प्रथा पालिरहेका छौं फैल्याइ रहेका छौं । भारत, ने पाल हुदै विश्वमा यो फौलिरहेको छ । छुवाछूतको बारेमा बहस गर्नु पर्दा यो दलितहरुको विषय हो भन्ने बुझाइको विकास भएको छ । तर यो मानवता माथि प्रहार हो । त्यसैले हरेक मान्छेले यस बारेमा बोल्नु आवश्यक छ भन्ने उद्देश्यले **GAAU** को स्थापना भएको हो । कुनै मान्छे जन्मका आधारमा विभेदमा पर्दछ भने यो सबैको विषय हो । छुवाछूत भारत र नेपालको मात्र विषय होइन यो विश्वको मुद्दा हो ।

मानववादी सभ्यताको विकास गौतम बुद्धले गरेको हुनाले यहाँबाट यो विषयलाई उठाउन जरुरी छ । हाल २४ दे शका विभिन्न व्यक्ति तथा संस्था यस **GAAU**मा आबद्ध भएका छौं । यसलाई अझै बृद्धि गर्दै लैजाने छौं ।

आजको छलफलमा हामीले अमेरीका, चीन, बेलायत लगायतका विकसित देशमा यस प्रकारको छुवाछूत थियो भने यस विषय व्यापक उठान हुन्थ्यो होला । हाम्रो देशले कस्तो रणनीति बनाउन सक्छ कस्तो बाटो पहिचान बनाउन सकिन्छ भन्ने विषयमा केन्द्रीत रही भावि रणनीति बनाउन सहयोग पुग्ने आशा राखेको छु ।

हरी रोका : मुख्य वक्ता कार्यपत्र प्रस्तोता

छुवाछूतको सुरुवात जंगबहादुरको पाला देखि बढेको पाउन सकिन्छ । त्यो भन्दा अघी पनि थियो तर कम । विभेद कसरी हुन्छ ? भन्ने कुराको निर्धारण आर्थिक स्थितिले गर्दछ । दलितका परम्परागत पेशालाई उद्योगले विस्थापना गरे संगै उनीहरु विस्थापनमा परे । बहुदल स्थापना पश्चात जसरी शिक्षाको प्रचार भयो त्यससंगै छुवाछूत विरुद्धको अभियान पनि चेतनाको रूपमा प्रचार गरिएको भए यो अन्त्य वा न्युनिकरण हुनसक्थ्यो ।

शिक्षामा दलितको अवस्थामा विद्यालय छोड्ने विद्यार्थीहरुमा धैरै दलितहरु छन् । संगठीत हुनु जरुरी छ । हाम्रो देश अल्पसंख्याकहरुको देश हो सबैलाई समान अधिकार स्थापित गर्न जरुरी छ । दलितको परम्परागत पेशा खोसिए पछि उनीहरु संग कृषि विकल्प थियो तर जमिन थिएन कृषिको पहुँचमा थिएन र विस्थापित हुन बाध्य भए । हाम्रो देशमा बाठो, पैसा भएको व्यक्ति मात्र सत्तामा पुग्ने अवस्थाले यस्तो सृजना भएको हो ।

हिरा विश्वकर्मा : टिप्पणीकर्ता

राजनैतिक अर्थव्यवस्थाले दलितहरुका परम्परागत पेशा विस्थापित हुने अवस्थामा पुगे । चाहे कम्युनिष्ट हुन् या कांग्रेस हुन् । दलितहरु कार्यरत उद्योग समेत धाराशाहि भएर बन्द हुन पुगे । उदाहरणको लागि बासबारी छाला जुता कारखाना लिन सकिन्छ । बर्तमान यो जनामा दलितका लागि कुनै योजना परेनन् । जुन सुकै दर्शनलाई टेकेर सत्तामा पुगे पनि दलितलाई हेर्ने सामान्ती व्यवस्था नै कायम छ । कतिपय थोरै उदार सामन्त छन् तिनैबाट थोरै काम भएका छन् । त्यसैमा चित्त बुझाउनु पर्ने अवस्था छ ।

हुदै विश्वमा यो फौलिरहेको छ । छुवाछूतको बारेमा बहस गर्नु पर्दा यो दलितहरुको विषय हो भन्ने बुझाइको विकास भएको छ । तर यो मानवता माथि प्रहार हो । त्यसैले हरेक मान्छेले यस बारेमा बोल्नु आवश्यक छ भन्ने उद्देश्यले GAAU को स्थापना भएको हो । कुनै मान्छे जन्मका आधारमा विभेदमा पर्छ भने यो सबैको विषय हो । छुवाछूत भारत र नेपालको मात्र विषय होइन यो विश्वको मुद्दा हो ।

मानववादी सभ्यताको विकास गौतम बुद्धले गरेको हुनाले यहाँबाट यो विषयलाई उठाउन जरुरी छ । हाल २४ देशका विभिन्न व्यक्ति तथा संस्था यस GAAUमा आबद्ध भएका छौ । यसलाई अभै बृद्धि गर्दै लैजाने छौ ।

आजको छलफलमा हामीले अमेरीका, चीन, बेलायत लगायतका विकसित देशमा यस प्रकारको छुवाछूत थियो भने यस विषय व्यापक उठान हुन्थ्यो होला । हाम्रो देशले कस्तो रणनीति बनाउन सक्छ कस्तो बाटो पहिचान बनाउन सकिन्छ भन्ने विषयमा केन्द्रीत रही भावि रणनीति बनाउन सहयोग पुग्ने आशा राखेको छु ।

सन्तोष परीयार : मुख्य वक्ता, कार्यपत्र प्रश्तोता

सति प्रथाले सबै समुदायलाई गाजेको हुनाले त्यसलाई हटाउन सफल भैयो तर छुवाछूत प्रथाले दलितलाई मात्र गाजेको हुनाले यसलाई हटाउन सकिएन । दलितका विषय दलित भित्रै धेरै छलफल गर्यौ । तर आज बृहत पक्षको उपस्थितिमा छलफलमा छौं यो राम्रो पक्ष हो । जहाँ जहाँ हिन्दुहरु गएर बसे त्यहाँ त्यहाँ छुवाछूतको अभ्यास भइरहेको छ, त्यसैले यो विश्वव्यापि भैसकेको छ ।

छुवाछूत प्रथा मानवता विरोधी, धर्म विरोधी, राज्य विरोधी, विकास विरुद्ध छ । अम्बेडकर र गान्धीको विचमा अम्बेडकरले जात व्यवस्था नै उन्मुलन गर्नु पर्छ भन्ने गान्धी जातीय विभेद उन्मुलन गर्नु पर्छ भन्ये यी दुइ विचमा ठुलै अन्तर द्वन्द रह्यो ।

छुवाछूत नियन्त्रणका लागि नेपालमा कानूनी रूपमा हामी कमजोर छैनौ, तर कार्यान्वयन पक्ष फितलो भैदिनाले हामी कमजोर बनेका छौ । प्राज्ञीक हिसाबले पनि नेपाल कमजोर बनेको छ, दलितका आवाज उठाउने औलामा गन्न सकिने लेखक छन् ।

शिक्षालाई बढी प्राथमिकतामा राख्न आवश्यक छ सामाजिक संरचना तथा सामाजिक चेतना बृद्धि गर्नु आवश्यक छ ।

कानून राजनीतिक हुन्छ, समाज संस्कार र संस्कृतिमा आधारीत हुन्छ यी फरक कुरा हुन् । कानुनको कायन्वयनमा राजनीतिले प्रभाव पार्छ ।

डा. उद्धव प्याकुरेल टिप्पणि कर्ता

नेपाली समाजमा छुवाछूत दलितले मात्र भोग्नु परेको अवस्था होइन । विभेद हरेक परिवारमा छ । विभेद ब्राह्मणको परिवार भित्रै छ । ब्रतबन्ध नगरुन्जेल चुलामा जान दिइदैन, हरेक महिलाहरु महिनावारीको समय महिनामा ४ दिन अछुत भएर बस्न परेको छ । छुवाछूत हाम्रो समाजमा दुइ किसिमको छ, जातका आधारमा दलितलाई स्थायि रूपमा विभेद गरिन्छ भने अस्थायी रूपमा जुनसुकै परिवार भित्र विभेद जारी छ । साभा सवाल बनाउन यसरी बुझ्दा उपयुक्त हुन्छ । समाजमा दुइ किसिमका विभेद छन् एउटा स्थायी विभेद, र अर्को परि स्थितिजन्य विभेद छन् ।

गजाधर सुनार : दलित अधिकारकर्मी

नेपालमा छुवाछूत मान्नु पर्छ टिकाउनु पर्छ भनेर कुनै संस्था जन्मेका छैनन्। छुवाछूत अन्त्य गर्न राजनीतिक नेतृत्वले हस्तक्षेप गर्न जरुरी छ। दलितहरु माथि पुग्न सकेकै छैन जब सम्म दलितहरुको हैसियत निर्माण हुँदैन तब सम्म शक्ति सन्तुलन हुन सक्दैनन्। दलित समुदाय राजनैतिक शक्तिमा नेतृत्वमा पुग्न जरुरी छ।

कमला हेम्चुरी

नेपालमा दलितको विषय बौद्धिक बहसको विषय बनेको छैन। बहसको विषय बनेको थियो भने दलितहरुले यति समस्या भोग्नु पर्ने थिएन। जातको उत्पत्ती र संस्थागत गर्ने कार्य प्राज्ञिकहरुले गरेको हो। प्राज्ञीक बर्गमा ब्राह्मणहरु पर्दछन्। राज्य र धर्मको निर्माण गर्नेले यी समस्यालाई संस्थागत गरे। छुवाछूत प्रथा मानसिक रोग हो। दक्षिण एसियाको सवालमा छुवाछूत र महिलालाई कसरी विभेद गरेको छ र राजनीतिसंग कसरी लगेर जोडे को छ त्यस बारेमा अम्बेटकरलाई बुझ्न जरुरी छ।

सरु सुनार

पहिला धर्मले बनाएको कानून लागु हुन्थ्यो अहिले त्यो समय छैन। भारतमा छुवाछूत को जुन अवस्था छ नेपालमा त्यो अनुपातमा धेरै सहज छ। धारामा पानी खान नदिएर कुवामा खानु पर्ने अवस्था छ। नेपालमा कानूनी रूपमा धेरै उपलब्धी हासिल भैसक्यो। २०६३ सालमा छुवाछूत मुक्त राष्ट्र घोषण भयो, २०६८ सालमा जातीय छुवाछूत ऐन बन्यो, २०७५

मा संसोधन भयो। संविधानको प्रस्तावना मै छुवाछूत अपराध मानिसक्यो। धर्म निरपेक्ष राज्य

बनि सक्यो। यस भन्दा अगाडि जान जरुरी छ। कामकै आधारमा हेपिएका छन् दलित।

कार्यक्रममा अन्न सहभागिले विभेद मात्रै छ भनेर समस्या समाधान नहुने बताउदै यो अवस्था किन छ भनेर छलफल हुनु जरुरी भएको धारण राखे। दलित विभेदबाट मुक्त गर्न उनिहरुको आर्थिक उन्नती अपरिहार्य रहेको धारण राखेका थिए। सबैको दलित एकता हुनु पर्नेमा जोड थियो।

Contact Details

Society for Humanism (SOCH) Nepal

Battisputali-9, Kathmandu, Nepal GPO Box No. 670,

Phone : + 977-01-4497168

Email: sochnepal@gmail.com

Website : www.sochnepal.org

Management : Apsara Karki , Arjun Pariyar

Content : Rajendra Koirala , Mohasin Ali Miya , BN Shrestha, Sarashwoti Baniya

Design : Prajeena Baral